

Nagy Sz. Péter

Csukott ajtók, vitrinek és szívek

„Oly korban éltem én e földön....”

A magyar irodalom áldozatai a holocaust máglyáján

Csukott ajtók, vitrinek és szívek fogadták a látogatót a Széchényi Könyvtár emlékkiállításán. A könyvtár folyosói, lépcsői tele vizsgálókra készülő fiatalokkal, ám az előttük lévő kiállítás ajtajai csukva, nem invitálta a látogatókat semmi és senki, a termekben csend és sötét.

E kiállítás is példa arra, hogyan nem szabad emlékezni és bemutatni, hogyan nem szabad érdeklődést és érzelmeket felkelteni, befolyásolni, irányítani. Mert jogos a vita, a sokszor kampányízű holocaust-megemlékezések nem lőttek-e túl céljukon, tragédia és emlék nem fűlt-e a közhelyek unalmába? Nos, e kiállítás is szomorú kételyeinket erősíti. Elsőnek mindjárt a végiggondolatlan, hevenyészett koncepció, melyet talán sokkal inkább a rendelkezésre álló tér és anyag, mintsem a téma határozott meg. „A magyar irodalom áldozatai a holocaust máglyáján” – ez a kiállítás címe, de nem ez a tartalma. Sokkal inkább a zsidó emancipáció szépirodalmi vetülete, annak szórványos, mozaikos, felületes illusztrációja.

A három terem közül az első a „boldog békeidők” liberális, támogatott emancipációjának írásos bizonyítékaiból ad ízelítőt, az 1840-es törvények facsimiléjét, az 1849-es szabadságharc zsidó tisztjeinek névsorát. Rózsavölgyi, Reményi, Goldmark kottáit, a zsidó iskolák első magyar tankönyveit, és a nagyvárosi irodalom zsidó származású úttörőit, Nagy Endre, Molnár Ferenc, Bíró Lajos, Alexander Bernát, Bródy Lajos, Hatvany Lajos leveleit, könyveit. A vitrinek üvege hidegen csillog, a könyvekhez nyúlni tilos.

Hogyan éltek déd- és nagyapáink, akik még jididiselő németességgel voltak jó magyarok, s ha Petőfit éltették is, szájuk még Heine-dalokat mormolt? Milyen könyvek és szavak vették őket körül, milyen kultúráról mondtak le, szakadtak el, hogy új hazájuk hű polgárai legyenek, mindebből e hivatallóságba merevedő, holt kiállítás mit sem idéz.

A második terem aztán minden magyarázat és koncepció nélkül egyszerre szűkíti és tágítja a kört, szinte az antiszemita rágalmakat igazolva.

A *Nyugat*, az *Est*-lapok és a *Szép Szó* sokunknak oly kedves, jól ismert példányai árválkodnak a vitrinekben messze és érinthetetlenül. Mit keresnek itt? Mégis, igaz, hogy zsidó lapok voltak? S hogy csak alibiből fedezték fel, támogatták Adyt, Babitsot, József Attilát? S utána a Kner, Révai, Singer és Wolfner és a Tolnai kiadók munkásságát felvillantó tárlók. Mi közük a zsidósághoz? Nem csak annyi, hogy tulajdonosaik zsidó származásúak voltak? Mit sugall e tétova koncepció? S mit keres e koncepcióban szegény Szerb Antal árva írógépe és magányos lámpája?

S végül a harmadik terem totális káosza, megdöbbentő látványa. Tárlókban és polcokon érinthetetlenül a számunkra oly fontos, ismerős könyvek, egyéniségünk részei tendenciózus karanténban. Soha még könyvtárat, polcokat nem láttam, ahol a könyveket íróik származása szerint válogatták volna, jelentőségüket pusztán csak ez adta volna. S ki ismeri ma Sebesi Ernő vagy Balogh József regényeit? Minek kiállítani őket? Csak mert alkotóik történetesen zsidók voltak, a holocaust áldozatai? De ha őket igen, akkor már miért nem láthattuk a náluk sokkalta jelentősebb Zsolt Béla műveit, aki egyébként éppen most száz éve született?

Végül is mit akart bizonyítani, bemutatni ez a kiállítás, mi a célja, koncepciója? Azt, hogy a huszadik század magyar írói között voltak zsidó származásúak is? Vagy talán azt, hogy asszimilációjuk tragédiába vitt? Dr. Borsányi Ferenc, a rendező szándéka bizonyára nemes volt, illusztrálni és felvillantani a holocaust lángjainál a magyar irodalom zsidó vonatkozásait. De hát oly szerves egységről van itt szó! Hazug és hamis minden szembeállítás, mely irodalmunkat származás szerint különítené el, szeletelné fel. Talán ha magát e borzalmas hazugságot és iszonyú következményeit mutatta volna be e kiállítás, sokkal modernebb szemlélettel és eszközökkel, több szívvel és szennyalással – mint tette azt akár a szomszéd épületben a Történeti Múzeum –, akkor most is több örömünk és tán kevesebb kételyünk lenne.